చరిత్ర

క్రీ.పూ. 6వ శతాబ్దం నాటి పరిస్థితులు

పారశీక, గ్రీకు దండయాత్రలు

క్రీ.పూ. 6 నుంచి క్రీ.పూ. 3వ శతాబ్ది మధ్య భారతదేశంపై పారశీకులు, గ్రీకులు దండెత్తి వచ్చారు. క్రీ.పూ. 540 (553 – 540) ప్రాంతంలో సైరస్ ది గ్రేట్ అనే పారశీక చక్రవర్తి భారతదేశంపై దండెత్తి వచ్చి గాంధార ప్రాంతాన్ని జయించాడు. భారతదేశం పైకి దండెత్తి వచ్చిన తొలి విదేశీయులు ఆర్యులు కాగా, తొలి విదేశీయుడు సైరస్ ది గ్రేట్. క్రీ.పూ. 516 ప్రాంతంలో భారతదేశంపై దండెత్తిన పారశీకరాజు మొదటి డేరియస్.

★ అలెగ్జాండర్ దండయాత్ర కాలం క్రీ.పూ. 327 – 324.

★ అలెగ్జాండర్ గ్రీకు దేశంలోని మాసిడోనియా రాజ్యానికి చెందినవాడు.

★ అలెగ్జాండర్ తండ్రి ఫిలిప్. రాజకీయ గురువు అరిస్టాటిల్.

★ తక్షశిల రాజైన అంబి, అలెగ్జాండర్‌ను భారతదేశ దండయాత్రకు ఆహ్వానించి భారతదేశ చరిత్రలో మొదటి దేశద్రోహిగా పేరొందాడు.

★ అలెగ్జాండర్‌ను జీలం నది యుద్ధం (హైడాస్పస్ యుద్ధం)లో ఎదిరించిన భారతీయ పాలకుడు పురుషోత్తముడు/ పోరస్ (క్రీ.పూ. 326).

★ పురుషోత్తముడి రాజ్యం జీలం – చీనాబ్ నదుల మధ్య ఉంది.

★ అలెగ్జాండర్ క్రీ.పూ. 323లో బాబిలోనియాలో మరణించాడు.

★ అలెగ్జాండర్ దండయాత్ర భారతదేశ చరిత్రలో కాల నిర్ణయానికి ఎంతో తోడ్పడింది.

★ అలెగ్జాండర్ మూడో డేరియస్‌ల మధ్య అర్బేలా యుద్ధం జరిగింది.

★ పారశీకుల వల్ల ఖరోష్ఠి లిపి భారతదేశంలో ప్రవేశించింది.

★ ఖరోష్ఠి లిపిని కుడి నుంచి ఎడమకు రాస్తారు.

★ అశోకుడి శాసనాలు కొన్ని ఖరోష్ఠి లిపిలో ఉన్నాయి.

★ అలెగ్జాండర్ దండయాత్ర వల్ల భారతీయులకు గ్రీకు నాణేల ముద్రణ పద్ధతులు, ఖగోళశాస్త్ర పరిచయం అయ్యాయి.

జైన, బౌద్ధ మతాలు

★ క్రీ.పూ. 6వ శతాబ్దంలో భారతదేశంలో జైన, బౌద్ధ మతాలు ఆవిర్భవించాయి.

★ చారిత్రకంగా జైన మత స్థాపకుడు – పార్శ్వనాథుడు. (జైన మత స్థాపకుడు, జైన మతానికి పేరు రావడానికి కారకుడు – వర్ధమాన మహావీరుడు.)

★ జైన మత గురువులను తీర్థంకరులు అంటారు. జైన మతంలో మొత్తం 24 మంది తీర్థంకరులు ఉన్నారు.

★ మొదటి తీర్థంకరుడు – వృషభనాథుడు (ఎద్దు) (రుగ్వేదంలో ప్రస్తావించారు).

★ 23వ తీర్థంకరుడు పార్శ్వనాథుడు (పాము).

★ 24వ తీర్థంకరుడు వర్ధమాన మహావీరుడు (సింహం).

★ జైన మత సిద్ధాంతాలను పంచవ్రతాలు అంటారు.

మొదటి నాలుగు సూత్రాలు చెప్పింది:

1) అహింస – హింస చేయకూడదు

2) అసత్య – అబద్ధం ఆడకూడదు

3) అస్తేయ – ఆస్తి ఉండకూడదు

4) అపరిగ్రాహ – దొంగతనం చేయకూడదు

5) బ్రహ్మచర్య – బ్రహ్మచర్యం పాటించాలి

★ అయిదో సూత్రమైన బ్రహ్మచర్యాన్ని వర్ధమాన మహావీరుడు బోధించాడు.

★ జైన మత గ్రంథాలను అంగాలు/ ద్వాదశాంగాలు అంటారు.

★ త్రిరత్నాలు జైన మతానికి చెందినవి.

1) సరైన విశ్వాసం

2) సరైన జ్ఞానం

3) సరైన నడవడిక/ క్రియ

★ వర్ధమాన మహావీరుడు జ్ఞాత్రిక క్షత్రియ వంశానికి చెందినవాడు (వైశాలి రాజ్యం)

★ తండ్రి సిద్ధార్థుడు తల్లి త్రిశాలి/ త్రిశాల.

★ వర్ధమానుడు క్రీ.పూ. 540 సంవత్సరంలో నేటి బిహార్‌లోని కుంద గ్రామంలో జన్మించాడు.

★ వర్ధమాన మహావీరుడి భార్య పేరు యశోద. కుమార్తె పేరు ప్రియదర్శిని/ అనోజ్ఞ.

★ వర్ధమానుడు తన 30వ ఏట ఇల్లు విడిచి పరివ్రాజకుడు అయ్యాడు.

★ 'పుట్టుక, చావు అనే చక్రబంధం నుంచి విముక్తి పొందడం ఎలా?' అని అన్వేషిస్తూ వర్ధమానుడు పరివ్రాజకుడయ్యాడు.

★ రిజుపాలిక నదీతీరంలోని జృంభిక అనే గ్రామంలో వర్ధమానుడు తపస్సు చేశాడు.

★ 12 సంవత్సరాల తపస్సు అనంతరం వర్ధమానుడు తన 42వ ఏట జ్ఞానోదయం పొందాడు (జినుడయ్యాడు).

★ జినుడు అంటే జ్ఞానం పొందినవాడు లేదా కోర్కెలను జయించినవాడు అని అర్థం.

★ వర్ధమాన మహావీరుడి పేరు (జినుడు) మీదుగానే జైనమతం అనే పేరు వచ్చింది.

★ వర్ధమానుడు 'మహావీరుడు', (నిర్బంధుడు), 'కేవలి' లాంటి బిరుదులు పొందాడు.

వర్ధమానుడి బోధనలు:

☆ వేదాలు ప్రామాణికం కాదు.

☆ యజ్ఞయాగాల వల్ల మోక్షం రాదు.

☆ కులమత భేదాలు చూపకూడదు.

☆ సల్లేఖన వ్రతం పాటించాలి.

★ క్రీ.పూ. 468లో వర్ధమానుడు పావాపురి గ్రామంలో నిర్యాణం చెందాడు (బిహార్).

★ వర్ధమాన మహావీరుడి తొలి శిష్యుడిగా జామాలిని పేర్కొంటారు.

★ తీవ్ర అహింసా సిద్ధాంతాన్ని (సల్లేఖన వ్రతం) వర్ధమాన మహావీరుడు ప్రబోధించాడు.

★ జైనులు తమ సిద్ధాంతాలను ప్రాకృత భాషలో ప్రచారం చేశారు.

★ కన్నడ భాషలో జైన సాహిత్యం అధికంగా వెలువడింది (ప్రాంతీయ భాష)

★ మహావీరుడికి గణధారులు (పీఠాధిపతులు) అనే 11 మంది శిష్యులు ఉండేవారు (ధర్మదూతలు/ శిష్యులు)

★ మహావీరుడి అనంతరం ఆర్య సుధర్ముడు జైన సంఘానికి ప్రధాన గురువుగా వ్యవహరించాడు.

★ జైనమతంలో ప్రధాన గురువును థేరా అంటారు.

★ సుధర్ముడి అనంతరం 'జంబు' ప్రధాన గురువుగా వ్యవహరించాడు.

★ ధననందుడి కాలంలో శంభూత విజయుడు ప్రధాన గురువుగా ఉన్నాడు.

★ చంద్రగుప్త మౌర్యుడి కాలంలో భద్రబాహుడు జైన సంఘానికి థేరాగా ఉన్నాడు. ఇతడు మహావీరుడి అనంతరం 6వ గురువుగా (థేరా) పేరొందాడు.

★ భద్రబాహుడు 'కల్ప సూత్రాలు' అనే గ్రంథాన్ని రాశాడు.

★ కల్పసూత్ర గ్రంథంలో 3 ప్రధాన భాగాలు ఉన్నాయి. మొదటి భాగంలో తీర్థంకరుల జీవిత చరిత్రలు, రెండో భాగంలో గణధారులు/ పీఠాధిపతుల జాబితా వివరాలు, మూడో భాగంలో జైన సన్యాసులు/ సమాచారులకు సంబంధించిన నియమాలు ఉన్నాయి.

★ మహావీరుడు తన శిష్యులకు బోధించిన 14 పూర్వాలను భద్రబాహుడే సంస్కరించాడు.

★ వ్యక్తి కేవలం జ్ఞానాన్ని పొందడానికే 14 ఆధ్యాత్మిక దశలు (పూర్వాలు) దాటాలి.

★ జైన మతం శ్వేతాంబరులు, దిగంబరులు అనే రెండు ప్రధాన వర్గాలుగా చీలిపోయింది.

★ శ్వేతాంబరులు స్థూలభద్రుడు/ స్థూలబాహుడి నాయకత్వంలో మగధలో స్థిరపడ్డారు.

★ దిగంబరులు భద్రబాహుడి నాయకత్వంలో దక్కన్ ప్రాంతానికి వలస వెళ్లి, పన్నెండు సంవత్సరాల అనంతరం తిరిగి ఉత్తర భారతదేశానికి వెళ్లిపోయారు.

★ థేరపంతీలు, సమైయాస్ అనే శాఖలు కూడా జైన మతానికి చెందినవే.

★ మొదటి జైన పరిషత్‌ను క్రీ.పూ. 3వ శతాబ్దంలో స్థూలబాహుడు పాటలీపుత్రంలో నిర్వహించాడు.

★ మొదటి జైన పరిషత్‌లోనే 14 పూర్వాల స్థానంలో 12 అంగాలను సంకలనం చేశారు.

★ ద్వాదశాంగాలను శ్వేతాంబరులు మాత్రమే అంగీకరించారు.

★ క్రీ.శ. 5వ శతాబ్దంలో రెండో జైన పరిషత్‌ను వల్లభలో దేవర్ధి క్షమశ్రమణుడు నిర్వహించాడు. 12 అంగాలు, 12 ఉపాంగాల తుది సంకలనం పూర్తి చేశాడు.

★ జైన మతంలో శాద్వాదాన్ని కుందుకుందాచార్యుడు ప్రచారం చేశాడు.

★ శాద్వాదం, న్యాయవాదాలను కలిపి జైన మతంలో 'అనేకాంతవాదం' గా పేర్కొంటారు.

★ జైనులు జీవులకు ఉన్న జ్ఞానాల సంఖ్యను బట్టి వాటిని అయిదు వర్గాలుగా విభజించారు.

★ బుద్ధి, దృష్టి, వాసన, రుచి, స్పర్శ జ్ఞానాలను వర్గీకరణకు ఆధారం చేసుకున్నారు.

★ మానవులు, దేవతలు, ఉన్నత స్థాయి జంతువుల్లో ఈ అయిదు జ్ఞానాలు ఉంటాయి. కాబట్టి వాటిని అత్యున్నత/ ప్రథమ వర్గంగా పేర్కొన్నారు.

★ జైన తత్వం ప్రకారం దేవుడు/ స్రష్ట అనేవాడు లేదు.

★ 'పరిత్యాగ జీవనమే మోక్ష ప్రాప్తికి సూక్ష్మ మార్గం' అని జైన మతం ప్రబోధిస్తుంది.

★ చంద్రగుప్త మౌర్యుడు భద్రబాహుడి సలహాపై దిగంబర జైనాన్ని స్వీకరించాడు.

★ కర్ణాటకలోని శ్రావణబెలగొళలో చంద్రగుప్త మౌర్యుడు సల్లేఖన వ్రతం ఆచరించి, మరణించాడు.

★ శ్రావణబెలగొళలో గోమటేశ్వర విగ్రహాన్ని చాముండరాయుడు అనే చాళుక్య మంత్రి నిర్మించాడు.

★ కళింగ పాలకుడు ఖారవేలుడు జైనమతాన్ని ఆచరించాడు.

★ కదంబులు, గాంగులు, చాళుక్యులు, రాష్ట్రకూటులు జైన మతాన్ని ఆదరించారు.

★ అమోఘవర్షుడి పాలనాకాలంలో జినసేనుడు, గుణభద్రుడు అనే కవులు 'ఆది పురాణం' అనే జైన మత గ్రంథాన్ని రాశారు.

★ అమోఘవర్షుడు కన్నడ భాషలో కవిరాజమార్గం/ కవిరత్నమాలిక అనే గొప్ప జైన గ్రంథాన్ని రాశాడు.

★ రాష్ట్రకూట రాజు నాలుగో ఇంద్రుడు సల్లేఖన వ్రతాన్ని ఆచరించి నిర్యాణం చెందాడు.

★ జయసింహుడిగా ప్రసిద్ధిచెందిన చాళుక్య రాజు సిద్ధరాజు, అతడి కుమారుడు కుమారపాలుడు జైన మతాన్ని పోషించారు.

★ కుమారపాలుడి ఆస్థానంలో ఉన్న జైనకవి హేమచంద్రుడు 'త్రిషష్ఠి సకల పురుష చరిత్ర' అనే గ్రంథాన్ని రాశాడు.
(ఇది 63 మంది ప్రముఖుల విశేషాలను వివరిస్తుంది)

★ ఒడిషాలోని ఉదయగిరి గుహలు జైన మతానికి చెందినవి.

★ రాజస్థాన్‌లోని దిల్వారాలో జైన దేవాలయాలు ఉన్నాయి.

★ ఆంధ్రప్రదేశ్‌లోని కొనగండ్ల (అనంతపురం జిల్లా), తెలంగాణలోని కొలనుపాక (నల్గొండ జిల్లా) ప్రసిద్ధిచెందిన జైన క్షేత్రాలు.

★ జైనమత ప్రేరణతో మధుర శిల్పకళ అభివృద్ధి చెందింది.

బౌద్ధ మతం

✪ బౌద్ధ మత స్థాపకుడు గౌతమబుద్ధుడు.

✪ బుద్ధుడి అసలు పేరు సిద్ధార్థుడు. (శాక్యముని, తథాగతుడు, అంగీరసుడు - ఇంకా ఇతర పేర్లూ ఉన్నాయి)

✪ గౌతమబుద్ధుడి తండ్రి శుద్ధోధనుడు తల్లి మాయాదేవి.

✪ బుద్ధుడు కపిలవస్తు రాజ్యానికి చెందినవాడు. శాక్య వంశస్థుడు.

✪ క్రీ.పూ. 563 సంవత్సరంలో సిద్ధార్థుడు లుంబినీ వనంలో జన్మించాడు.

✪ లుంబిని ప్రస్తుతం నేపాల్ దేశంలో ఉంది.

✪ క్రీ.పూ. 483లో నేటి ఉత్తర్ ప్రదేశ్‌లోని కుశి నగరంలో నిర్యాణం చెందాడు.

✪ బుద్ధుడి జీవితంలో జరిగిన అయిదు ప్రధాన సంఘటనలను పంచకల్యాణాలు అంటారు.

పంచకల్యాణాలు:

✷ బుద్ధుడి జననానికి ప్రతీక/ గుర్తు - తామరపువ్వు/ పద్మం

✷ బుద్ధుడు ఇంటి నుంచి వెళ్లిపోవడం (మహాభినిష్క్రమణం) గుర్తు - గుర్రం

✷ బుద్ధుడికి జ్ఞానోదయం కలగడం (సంబోధి) - బోధివృక్షం

✷ బుద్ధుడు తొలి ఉపదేశం ఇవ్వడం (ధర్మచక్ర పరివర్తన), ధర్మచక్రం

✷ బుద్ధుడి మరణం లేదా పరినిర్యాణం - స్తూపం.

✪ బుద్ధుడిని పెంచిన తల్లి ప్రజాపతి గౌతమి.

✪ బుద్ధుడికి 19వ ఏట యశోధరతో వివాహం జరిగింది. వారికి రాహులుడు అనే కుమారుడు జన్మించాడు.

✪ బుద్ధుడు కపిలవస్తు నగరంలో వృద్ధుడిని, వ్యాధిగ్రస్తుడిని, శవాన్ని, సన్యాసిని చూసి పరివర్తన చెందాడు.

✪ బుద్ధుడు తన 29వ ఏట ఇల్లు విడిచి వెళ్లాడు. దీన్నే 'మహాభినిష్క్రమణం' అంటారు.

✪ బుద్ధుడి ప్రధాన గురువులు అలరక, ఉద్దారక.

✪ బుద్ధుడు అలారకలామ అనే గురువు వద్ద సాంఖ్య దర్శనాన్ని నేర్చుకున్నాడు.

- రుద్రవీరామపుత్ర అనే గురువు వద్ద యోగాభ్యాసం అధ్యయనం చేశాడు.
- బుద్ధగయలో సుజాత అనే కర్షక బాలిక బుద్ధుడికి క్షీరాన్నం (గంజి) ఇచ్చింది.
- సిద్ధార్థుడు తన 35వ ఏట 40 రోజుల ధ్యానం అనంతరం జ్ఞానోదయం పొందాడు. దీన్నే 'సంబోధి'అంటారు.
- సిద్ధార్థుడు నేటి బిహార్‌లోని గయలో రావిచెట్టు కింద 40 రోజులు తపస్సు చేశాడు.
- బుద్ధుడి తపస్సును భగ్నం చేయడానికి మార అనే దుష్టశక్తి ప్రయత్నించగా భూదేవి వచ్చి మారను శిక్షించింది. ఈ విషయాన్నే బౌద్ధ సాహిత్యంలో భూస్పర్శముద్రగా పేర్కొంటారు.
- బుద్ధుడి రథసారధి పేరు చెన్నుడు. బుద్ధుడి గుర్రం పేరు కంఠక.
- బుద్ధుడు తన తొలి ఉపదేశాన్ని సారనాథ్ (ఉత్తర్‌ప్రదేశ్ లోని జింకలతోట/ మృగదావనం)లో తన పూర్వ సహచరులైన అయిదుగురు స్నేహితులకు బోధించాడు. దీన్నే 'ధర్మచక్ర ప్రవర్తన' లేదా 'ధర్మచక్ర పరివర్తన' అంటారు
- బుద్ధుడి బోధనలను ఆర్య సత్యాలు (Nobel Truths) అంటారు. ఆర్య సత్యాలు నాలుగు. అవి:
  1. ప్రపంచం దుఃఖమయం
  2. దుఃఖానికి కారణం కోరికలు
  3. దుఃఖం పోవాలంటే కోరికలు అంతమవ్వాలి
  4. కోరికలు అంతం కావడానికి అష్టాంగ మార్గం అనుసరించాలి.
- దుఃఖ నివారణకు, మోక్షసాధనకు బుద్ధుడు చూపిన మార్గం లేదా చెప్పిన సూత్రాలే 'అష్టాంగ మార్గం.'

అష్టాంగ మార్గంలోని ఎనిమిది సూత్రాలు

1. సరైన జీవనం
2. సరైన వాక్కు
3. సరైన క్రియ
4. సరైన ధ్యానం
5. సరైన నిశ్చయం
6. సరైన దృష్టి
7. సరైన ఆలోచన
8. సరైన శ్రమ.

- బౌద్ధమత గ్రంథాలను త్రిపీఠకాలు అంటారు.
  1. వినయ
  2. సుత్త
  3. అభిదమ్మ.
- బుద్ధుడు, ధర్మం, సంఘాలను బౌద్ధ త్రిరత్నాలుగా పేర్కొంటారు.(బుద్ధం శరణం గచ్ఛామి, ధర్మం శరణం గచ్ఛామి, సంఘం శరణం గచ్ఛామి).

రచయిత: బొత్స నాగరాజు

www.eenadupratibha.net